TOMASZ OSSOWICZ
Politechnika Wrocławska
TOMASZ POLAŃSKI
Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu

PLANOWANIE WROCŁAWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO

Abstract: Planning of Wrocław Metropolitan Area. Paper presents subsequent stages of collaboration between authorities of administrative units within Wrocław Metropolitan Area (WrMA): city Wrocław, other cities, districts, communes, and Lower Silesia province. Process of preparation and acceptation of *Strategy for spatial and economic integration of Wrocław Agglomeration* is shortly reported as well as its contents. Eight common thematic commissions are responsible for strategy implementation. First stage of elaboration of *WrMA Spatial Plan* is related. The structure plans of all administrative units in area, prepared independently by their authorities, were joined together on one map and text with unified contents, terms and symbols. As an effect was spontaneous model for WrMA spatial development. Unexpectedly it occurred clear and nearly compatible. The proposal of metropolitan area spatial plan contents is presented as a result from integration of contents of plans for Great London and Stuttgart Metropolitan Area. The question how to delimitate metropolitan area to be covered by spatial plan is discussed. It is argued that main factor in the delimitation should be a set of problems to be solved within metropolitan area by its planning instruments.

1. Początki współpracy i wspólna strategia

4 października 1999 r., w Oleśnicy mieście leżącym 25 km na wschód od Wrocławia rozpoczął się proces planowania Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego. Powstał wtedy Komitet *Planu Strategicznego Aglomeracji Wrocławskiej*. W jego skład weszli: Prezydent Wrocławia, starostowie sześciu powiatów otaczających Wrocław: wrocławskiego ziem-

skiego, trzebnickiego, oleśnickiego, oławskiego, średzkiego i wołowskiego oraz burmistrzowie i wójtowie 13 gmin. Komitet powołano w wyniku, wyrażonej przez zgromadzonych w Oleśnicy przedstawicieli samorządów, woli opracowania, a następnie uchwalenia wspólnej strategii rozwoju. Wola taka płynęła z przekonania, że współdziałanie w obszarze aglomeracji wrocławskiej jest niezbędnym warunkiem sukcesu rozwoju tak poszczególnych jej części, jak i całości. Opracowanie strategii zostało zlecone przez Biuro Rozwoju Wrocławia zespołowi z Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. Zespół ten przedstawiał wyniki kolejnych etapów swoich prac Komitetowi Planu Strategicznego, który zatwierdzał kolejne elementy opracowania i wskazywał kierunki dalszego postępowania. Służby poszczególnych jednostek samorządowych stale współpracowały z zespołem. W lipcu 2000 r. Komitet przyjął diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru aglomeracji wrocławskiej, a rok później zaakceptował projekt dokumentu o nazwie: *Strategia integracji przestrzennej i gospodarczej aglomeracji wrocławskiej* (Broszkiewicz, Korenik, Szołek 2001). Zgodnie z nazwą dokument koncentrował się na kwestiach integracyjnych wykraczających poza granice jednej gminy.

W grudniu 2001 r. odbyło się pierwsze czytanie uchwały w sprawie przyjęcia *Strategii* przez Radę Miejską Wrocławia. Następnie jednobrzmiący dokument uchwaliły rady sześciu powiatów oraz dwudziestu czterech gmin. Po tych uchwałach, w lutym 2002 r. Rada Miejska Wrocławia uchwaliła *Strategię* w drugim czytaniu, zapraszając na tę uroczystość wszystkich starostów, burmistrzów i wójtów gmin aglomeracji. W 2002 r. *Strategię* uchwaliły jeszcze rady powiatu strzelińskiego oraz miasta i gminy Strzelin. Każda rada, zgodnie ze swoją kompetencją, uchwaliła strategię tylko w odniesieniu do swojego terytorium. Być może jest to w Polsce jedyny przypadek przyjęcia jednobrzmiącego dokumentu aż przez 32, niezależne od siebie, rady jednostek samorządowych.

W trakcie sporządzania dokumentu powstał problem delimitacji obszaru aglomeracji wrocławskiej. W tym celu wykonano wiele analiz kształtowania się różnego rodzaju wskaźników, w tym gęstości zaludnienia, stopy bezrobocia (Panzer-Cybulska 1999). Zakładano wstępnie, że nałożenie się tych wskaźników pozwoli znaleźć podbudowę do określenia granicy obszaru silnie związanego z Wrocławiem. Po prezentacji pierwszych wyników tych analiz, Komitet Planu Strategicznego poddał stanowczej krytyce metodę „wskaźnikową" delimitacji. Wypracowano wtedy ogólne teoretyczne zasady delimitacji obszarów powiązanych funkcjonalnie z wielkim miastem odnoszące się również do obszarów metropolitalnych. Są one przedstawione w rozdz. 4.

W strategii przyjęto następujące sformułowania wizji, misji i celu nadrzędnego.

Wizja

Aglomeracja Wrocławska zintegrowana nowoczesna jednostka urbanistyczna o charakterze metropolitalnym.

Misja

Odgrywanie roli ponadregionalnego bieguna rozwoju gospodarczego i społecznego w południowo-zachodniej części kraju.

Cel nadrzędny

Osiągnięcie wysokiej jakości życia społeczności aglomeracji przez integrację jej przestrzeni w jeden organizm społeczno-gospodarczy.

W dokumencie określono 3 główne dziedziny integracyjne, a w ich ramach wyselekcjonowane pola integracyjne. Są to:

1. Przestrzeń
   1.1. Komunikacja
   1.2. Ład przestrzenny
   1.3. Infrastruktura techniczna
2. Gospodarka
   2.1. Struktura gospodarki
   2.2. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw
3. Społeczeństwo
   3.1. Społeczność lokalna
   3.2. Bezpieczeństwo publiczne
   3.3. Mieszkalnictwo

Uchwalenie jednobrzmiącej strategii oznaczało zamierzenie osiągnięcia wyznaczonych przez nią celów i podejmowania określonych w niej działań, jednak przede wszystkim było deklaracją woli współdziałania powiatów i gmin aglomeracji.

2. Formuła współpracy w realizacji strategii

W styczniu 2003 r. rozważono propozycję utworzenia związku gmin i stowarzyszenia powiatów należących do Aglomeracji Wrocławskiej. Według tej propozycji, Wrocław, będąc jednocześnie gminą i powiatem, miał być łącznikiem obu organizacji. Po kilkumiesięcznych konsultacjach zrezygnowano z tej propozycji, uznając że jej wdrożenie może być uzasadnione w dalszej fazie współpracy.

W październiku 2003 r. utworzono 8 zespołów roboczych, w których skład weszli przedstawiciele gmin i powiatów aglomeracji. Zespoły miały za zadanie wypracowanie koncepcji wspólnych, ponadgminnych przedsięwzięć, wypracowywanie wspólnych stanowisk oraz, w miarę potrzeb, rozwiązań kompromisowych. Były to:

1. Zespół ds. Planowania Przestrzennego i Mieszkalnictwa.
2. Zespół ds. Edukacji.
3. Zespół ds. Komunikacji (z podzespołami ds. komunikacji samochodowej, kolejowej i lotniczej).
4. Zespół ds. Społecznych i Służby Zdrowia.
5. Zespół ds. Turystyki i Rekreacji.
6. Zespół ds. Rynku Pracy.
7. Zespół ds. Finansowych.
8. Zespół ds. Kształtowania Środowiska i Rolnictwa.

Największe osiągnięcia zespołów to, jak dotąd, założenie Wrocławskiej Organizacji Turystycznej (zespół 5), zorganizowanie wspólnego naboru internetowego do gimnazjów i szkół średnich dla Wrocławia i grupy gmin przylegających do niego (zespół 2), wzmocnienie koordynacji działań zmierzających do ograniczenia bezrobocia oraz wspólny grant z Unii Europejskiej odnoszący się do tej kwestii (zespół 6). Zespół 3 jest zaangażowany w największe wspólne przedsięwzięcie, budowę południowowschodniej obwodnicy Wrocławia o statusie drogi wojewódzkiej. Ma ona przebiegać tylko w 3% długości przez Wrocław, a w pozostałej części przez terytoria czterech gmin (Kobierzyce, Św. Katarzyna, Czernica i Długołęka) oraz pobliskie miasto Siechnice. Zespół ten zaangażował się również w próbę znalezienia kompromisu między planami rozbudowy lotniska położonego w części we Wrocławiu, a w części w gminie Kąty Wrocławskie a zamierzeniami tej ostatniej w zakresie rozwoju mieszkalnictwa.

3. Prace nad *Planem zagospodarowania przestrzennego Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego*

Gminy i powiaty, uchwalając strategię integracji przyjęły, że opracują wspólnie *Plan zagospodarowania przestrzennego Aglomeracji Wrocławskiej*. Wykonawcą miało być Biuro Rozwoju Wrocławia. *Ustawa z 23 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* wprowadziła obowiązek sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego jako elementu planu zagospodarowania przestrzennego

województwa. To co zamierzano opracować dla obszaru aglomeracji wrocławskiej z własnej potrzeby, stało się ustawowym obowiązkiem.

Kompetencja sporządzenia planu została przypisana marszałkowi województwa, a jego uchwalenia sejmikowi wojewódzkiemu. Wobec takich przepisów Biuro Rozwoju Wrocławia (BRW) porozumiało się z Wojewódzkim Biurem Urbanistycznym (WBU) w wyniku czego 16 lutego 2003 r. zostało zawarte porozumienie o wspólnym sporządzeniu *Planu zagospodarowania przestrzennego Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego* (WrOM). Uznano, że obszar ten powinien obejmować wszystkie powiaty należące do aglomeracji wrocławskiej oraz powiat milicki. W rezultacie, w granicach WrOM znalazł się Wrocław i 8 powiatów z 43 gminami zamieszkiwanymi łącznie przez ok. 1 164 tys. mieszkańców.

Pierwszym wspólnym działaniem podjętym wraz z Zespołem ds. Planowania Przestrzennego i Mieszkalnictwa była seria posiedzeń, w trakcie których wszystkie powiaty i gminy obszaru metropolitalnego zgłaszały kolejno swoje postulaty dotyczące sposobu modyfikacji i rozwinięcia ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa na podstawie analizy, przygotowanych przez WBU, implementacji tego planu. W ten sposób nie tylko jednostki sporządzające plan uzyskały potrzebne informacje i opinie, ale wszystkie jednostki terytorialne wzajemnie poinformowały się o swoich bieżących problemach.

Następnym krokiem była synteza studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wszystkich 43 gmin. Sporządzono mapę, na której naniesiono ustalenia studiów za pomocą jednej legendy oraz tekst, który w jednolity sposób zestawiał ustalenia tekstowe studiów. Uzupełnieniem była mapa sporządzonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego określająca przeważające przeznaczenia terenów w tych planach.

Sporządzenie syntezy okazało się bardzo trudne metodologicznie. Ustalenia każdego ze studiów w granicach obszaru metropolitalnego były wyrażone w odrębny sposób i za pomocą własnej terminologii. Silnie zróżnicowana była kategoryzacja działalności i przeznaczeń terenu. W niektórych studiach podziały na ich rodzaje były bardzo „gęste", w innych ograniczono się do wyznaczenia obszarów lokalizacji nowej zabudowy o dowolnym przeznaczeniu. Niektóre przypominały charakterem dawne plany ogólne, inne zawierały daleko bardziej zgeneralizowane zapisy i mapy oraz treści strategiczne.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa nie narzuca wielu szczegółowych rozstrzygnięć dla obszaru metropolitalnego. Najważniejsze z nich to rozlokowanie podstawowych elementów sys-

temu transportu i infrastruktury technicznej. Plan ten nie mógł stanowić silnego narzędzia koordynacji rozwoju układów osadniczych w tym obszarze tym bardziej, że przeważająca większość studiów została wykonana w okresie, w którym ustalenia planu województwa nie były dla nich wiążące. Ponadto, w wielu przypadkach miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego zostały sporządzone niezgodnie ze studiami gminnymi. Można więc powiedzieć, że Wrocław i gminy mimo procedury wzajemnego opiniowania studiów tworzyły je niezależnie od siebie. Z tej przyczyny oba biura pracujące nad syntezą oczekiwały na jej efekty z rosnącym zainteresowaniem, lecz również z niepokojem, co do tego, jakie efekty mogą dać takie równolegle prowadzone procesy planistyczne.

Syntezę planowanego rozlokowania układu terenów zabudowy mieszkaniowej, aktywności gospodarczej, rekreacyjnej zabudowy mieszkaniowej i dużych koncentracji usługowych przedstawia ryc. 1. Widać na nim, że obszary wyznaczone pod rozwój przestrzenny poza Wrocławiem przekraczają znacznie rozmiary takich obszarów wskazanych we Wrocławiu. Układają się one w kształt rozległej gwiazdy, której ramiona stanowią pasma osadnicze. Dziesięć ramion gwiazdy ma głównie charakter mieszkaniowy, a cztery, częściowo nakładające się na mieszkaniowe, wiążą się głównie z aktywnością gospodarczą.

Następnie podjęto wstępną próbę skonstruowania modelu planowanego rozwoju przestrzennego obszaru metropolitalnego. Model ten ilustruje ryc. 2. Można w nim wyróżnić dwa silne pasma rozwoju zabudowy mieszkaniowej ulokowane równolegle wzdłuż Odry na obu jej brzegach. Dalszych sześć pasm mieszkaniowych wybiega z Wrocławia, trzy tworzą „wachlarz" po północnej stronie Odry, a pozostałe trzy drugi wachlarz po jej stronie południowej. Układ ten uzupełniają pasma aktywności gospodarczej równoległe do pasm mieszkaniowych, z których dwa są najważniejsze. Pierwsze to planowane w obszarze Wrocławia tzw. Południowo-Zachodnie Pasmo Aktywności Gospodarczej, które ma biegnąć wzdłuż nowej drogi stanowiącej jego oś komunikacyjną łączącą istniejący i przyszłe węzły autostradowe, przedłużone w kierunku zachodnim (na Legnicę) oraz uzupełnione odcinkami w kierunku południowym (na Pragę) i w południowo-zachodnim (na Wałbrzych). Drugie to pasmo wzdłuż drogi krajowej nr 8 w kierunku Łodzi i Warszawy planowane aż do granicy województwa. Największe poza Wrocławiem miasta obszaru metropolitalnego w opisywanym modelu zajmują pozycję w pasmach (Brzeg Dln., Oborniki Śl., Trzebnica, Oleśnica, Jelcz-Laskowice, Siechnice, Oława, Kąty Wrocł., Środa Śl.) lub na przedłużeniach

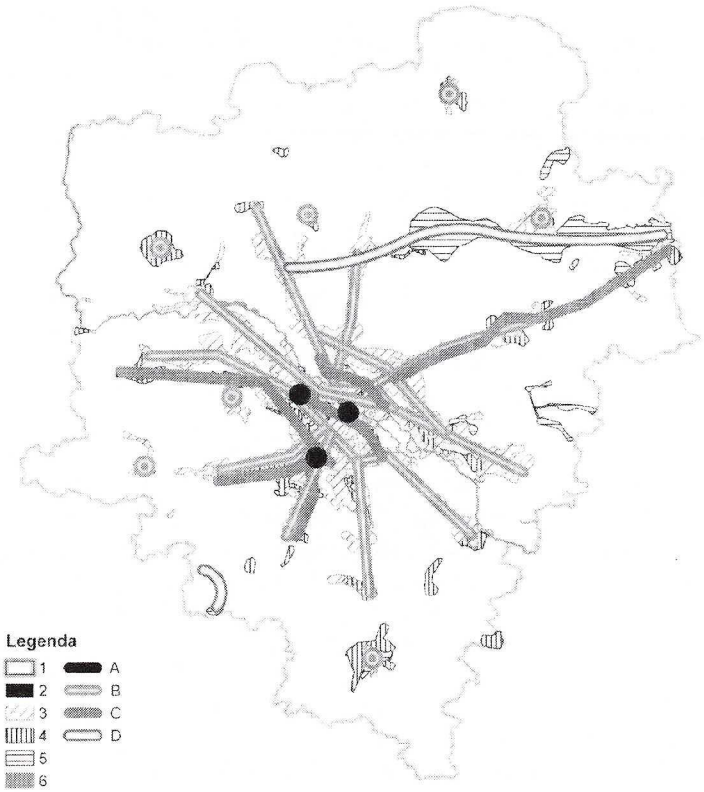

Ryc. 2. Model rozwoju przestrzennego Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego skonstruowany jako synteza studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Oznaczenia jak na ryc. 1 oraz: A – koncentracje usług, B – pasma i koncentracje zabudowy mieszkaniowej, C – pasma i koncentracje aktywności gospodarczej, D – pasma rekreacyjnej zabudowy mieszkaniowej.

Przedstawiony model jest względnie spójny przestrzennie w swoim ogólnym kształcie. Zakłada on, że w obszarze metropolitalnym rozwój zagospodarowania terenów będzie następował we wszystkich ważnych kierunkach. W trakcie dalszych prac trzeba będzie rozważyć, jakie będą krótkoterminowe i długoterminowe skutki takiego modelu, a szczególnie jego skali.

Przeprowadzona synteza potwierdziła trafność przyjętej delimitacji obszaru metropolitalnego, tym bardziej że wszystkie gminy w swoich do-

kumentach planistycznych wiążą rozwój społeczno-gospodarczy, a także przestrzenny z całym obszarem, a szczególnie z Wrocławiem.

Synteza ujawniła przypadki niespójności studiów albo z planem zagospodarowania przestrzennego województwa lub ze studiami sąsiednich gmin. Polegały one na braku kontynuacji dróg planowanych w jednej gminie, w studium gminy sąsiedniej, braku przeniesienia dróg z planu wojewódzkiego do studium gminnego. Na granicach niektórych gmin nie wiązały się ze sobą systemy ścieżek rowerowych planowanych w obu studiach. Konsultacje wykazały, że niespójności te nie wynikały ze sprzeczności interesów lub konfliktów, lecz mają charakter niedociągnięć merytorycznych. *Plan* zagospodarowania obszaru metropolitalnego będzie dobrym instrumentem zabezpieczenia przed takimi przypadkami.

Następnym krokiem prac będzie analiza, czy obecne i projektowane systemy transportowe i infrastrukturalne obszaru metropolitalnego będą zdolne do obsługi planowanych pasm osadniczych i sformułowanie wniosków, czy i w jaki sposób można je do tych potrzeb przystosować. Już przy formułowaniu strategii integracji przyjęto zasadę, że planowanie nie będzie ograniczało możliwości konkurowania ze sobą gmin obszaru metropolitalnego. Jednocześnie ustalono, że będą poszukiwane pola specjalizacji, przez co będzie można ograniczyć rozmiary przygotowywanych terenów inwestycyjnych. Na przykład Wrocław może nie być w stanie przyjąć wielkiej inwestycji produkcyjnej, ale może być zainteresowany ulokowaniem jej w obszarze metropolitalnym. Może być jednak przeciwny lokowaniu obiektów wyższych uczelni poza jego obszarem ze względu na podtrzymywanie specyficznego charakteru studiowania powiązanego ze strefą śródmiejską, a nie z peryferyjnym kampusem.

Dotychczasowe rozważania doprowadziły do określenia najważniejszych celów planowania przestrzennego obszarów metropolitalnych. Są to:

1. Integracja funkcjonalna obszaru metropolitalnego.
2. Osiągnięcie wspólnych korzyści gmin i powiatów, w tym:
   a) utrzymanie, wzmacnianie i przyciąganie funkcji metropolitalnych;
   b) osiągnięcie korzyści dla wszystkich gmin i powiatów (np. zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej dzięki efektowi skali, skoordynowana rozbudowa i modernizacja systemu transportowego);
   c) osiągnięcie korzyści dla grup gmin i powiatów.
3. Korzyści społeczno-gospodarcze dla kraju (obszary metropolitalne są lokomotywą napędową zarówno gospodarki, jak i życia społecznego, powinny być więc objęte pewnego rodzaju ochroną i wyższym poziomem koordynacji zarządzania).

Wstępnie rozważono konstrukcję dokumentu planu obszaru metropolitalnego. Stanowi ona kontynuację rozważań prowadzonych na posiedzeniach Komisji ds. Infrastruktury, Rozwoju Przestrzennego, Polityki Regionalnej oraz Środowiska Unii Metropolii Polskich w Białowieży (2003) i w Poznaniu (2004). Analizowano m.in. zawartość planu obszaru metropolitalnego Stuttgartu (jako przykład podejścia stosowanego w Niemczech) i Wielkiego Londynu. Plan niemiecki zawiera głównie treści regulacyjne, czyli zbiory zakazów, nakazów i ograniczeń, jakie powinno być ukształtowanie przestrzenne obszaru metropolitalnego, podczas gdy plan angielski koncentruje się na treściach operacyjnych, wskazujących, jakie są czynniki rozwoju, a także co należy zrobić, aby zdynamizować rozwój. Pierwszy plan można określić jako pasywny, używany do ograniczania i ukierunkowywania przemian w zagospodarowaniu, lecz dopiero wtedy, gdy pojawią się siły je wywołujące; drugi jako aktywny pokazujący, w jaki sposób wywoływać przemiany, a później sterować ich procesem.

Ocena obu form planów doprowadziła do wniosku, że podejścia stosowane przy ich sporządzaniu wzajemnie się uzupełniają, oba więc powinny być inspiracją dla rozwiązań polskich. Biorąc to pod uwagę, zaproponowano strukturę planu obszaru metropolitalnego zawierającą zarówno treści operacyjne (aktywne), jak i regulacyjne (pasywne). Składa się ona z następujących elementów, które mogą stanowić rozdziały części tekstowej planu, znajdujące odpowiednią ilustrację w części graficznej:

1. Czynniki rozwoju
2. Cele rozwoju
3. Zasady rozwoju
   - 3.1. Zasady kształtowania przestrzennego
   - 3.2. Zasady spójności polityk
4. Struktura funkcjonalno-przestrzenna
   - 4.1. Struktura całości obszaru osadniczego
     - 4.1.1. Struktura obszarów osadniczych
     - 4.1.2. Struktura obszarów działalności gospodarczej
     - 4.1.3. System miejsc centralnych
     - 4.1.4. System obszarów otwartych
   - 4.2. Struktury wewnętrzne poszczególnych elementów obszaru metropolitalnego
5. Ochrona wartości
   - 5.1. Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego
   - 5.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego
   - 5.3. Ochrona wartości społecznych

6. Obszary intensywnych przemian przestrzennych
7. Zasady projektowania
8. Polityki tematyczne
   8.1. Polityka mieszkaniowa
   8.2. Polityka usługowa
   8.3. Polityka rozwoju gospodarczego
   8.4. Polityka rekreacyjna
   8.5. Polityka .....
9. Polityki ogólne
   9.1. Polityka transportowa
   9.2. Polityka w zakresie infrastruktury technicznej
   9.3. Polityka w zakresie gospodarki wodnej
   9.4. Polityka .....
10. Implementacja planu
   10.1. Współpraca w obszarze metropolitalnym
   10.2. Mechanizmy wdrożeniowe
   10.3. Zasoby wdrożeniowe
   10.4. Zarządzanie zmianami i pomiar wykonania

Zgodnie z ukształtowaną po 1994 r. tradycją planistyczną, większość z wymienionych bloków treściowych powinna się dzielić na uwarunkowania i kierunki polityki przestrzennej. Uwarunkowania i kierunki mogą tworzyć dwie części dokumentu lub mogą występować na przemian w ramach każdego rozdziału lub podrozdziału.

Zaproponowana struktura planu jest bardzo bogata. Wydaje się więc, że tylko niektóre jej elementy zostaną wprowadzone do *Planu zagospodarowania przestrzennego Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego* pierwszej generacji. Założono, że dokument powinien odnosić się tylko do kwestii, które obejmują swoim zasięgiem co najmniej dwie gminy, a więc nie wkraczać w problematykę, która ma charakter tylko wewnątrzgminny.

Dotychczas wykonane prace potwierdziły duże zapotrzebowanie na instrumenty zarządzania Wrocławskim Obszarem Metropolitalnym. Jednym z najważniejszych będzie plan zagospodarowania przestrzennego. Planuje się, że zostanie uchwalony, nie tylko, jak wymaga ustawa, przez Dolnośląski Sejmik Wojewódzki, ale również przez wszystkie gminy i powiaty w odniesieniu do ich terytorialnej kompetencji. Gdyby to się udało, uzyskanoby dokument o dużej mocy, dokumentujący szeroką zgodę na podejmowanie w nim określonych przedsięwzięć prorozwojowych.

15 czerwca 2005 r. przedstawiciele miast, gmin i powiatów Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego odbyli kolejne spotkanie, na którym potwierdzili wolę dalszej współpracy w dotychczasowych formach.

4. Zasady delimitacji obszarów metropolitalnych

Doświadczenia zebrane w trakcie planowania i współpracy w obszarze funkcjonalnie związanym z Wrocławiem prowadzą do ogólnych wniosków odnoszących się do zasad delimitacji obszarów metropolitalnych. Zasady te opierają się na tezie, że plany zagospodarowania przestrzennego obszarów metropolitalnych mają być przede wszystkim instrumentami służącymi do rozwiązywania problemów przestrzennych, jakie na nich już występują i jakie mogą na nich potencjalnie wystąpić w przyszłości. Problemy te są związane głównie z integracją funkcjonalną, potrzebami rozwoju przestrzennego, społecznego i gospodarczego, dążeniem do wzmacniania funkcji metropolitalnych oraz ochroną wartości przyrodniczych i kulturowych. Jako problem trzeba traktować również zamierzenie zabudowy i zagospodarowania nowych terenów. Od trafnego zdefiniowania problemów, zidentyfikowania ich zasięgu przestrzennego oraz wskazania kierunków ich rozwiązań, w ramach polityki przestrzennej, gospodarczej, infrastrukturalnej oraz społecznej, będzie zależeć powodzenie planu. Zawartą w nim wizję rozwoju można określić jako zbiór skoordynowanych rozwiązań problemów obszaru metropolitalnego. Skuteczność procesu rozwiązywania problemów wymaga, aby brały w nim udział władze związanych z tymi problemami jednostek administracyjnych.

Postępowanie delimitacyjne powinno być złożone z następujących kroków:

- Identyfikacja wymagających rozwiązania problemów przestrzennych wielkiego miasta i powiązanego z nim funkcjonalnie otoczenia oraz terenów, na których one występują lub mogą wystąpić.
- Określenie jednostek administracyjnych, których władze powinny brać udział w procesie rozwiązywania problemów przestrzennych zidentyfikowanych w poprzednim kroku.
- Ustalenie granic obszaru metropolitalnego w taki sposób, aby objęły one tereny, na których występują lub mogą wystąpić problemy przestrzenne zidentyfikowane w pierwszym kroku i terytoria jednostek administracyjnych, których władze powinny być zaangażowane w rozwiązywanie tych problemów.

Badania obszarów otaczających wielkie miasta, oparte na ujednoliconych dla całego kraju wskaźnikach odzwierciedlających zjawiska przestrzenne, społeczne i gospodarcze mogą mieć istotne znaczenie diagnostyczne (Trafas 2004). Mogą wskazać, jak wyglądają i funkcjonują obszary powiązane funkcjonalnie i przestrzennie z wielkimi miastami,

a także, jaki jest zasięg tych obszarów w dniu analizy. Nie mogą jednak być podstawą do delimitacji obszarów metropolitalnych, które mają być objęte planami. Nie mogą, ponieważ plany, z natury rzeczy, mają wskazać, nie jakie obszary metropolitalne są, ale jakie mają być, co chce się osiągnąć i w jaki sposób rozwiązywać obecne i przyszłe problemy. Nie mogą również dlatego, że wskaźniki ulegają ciągłej zmianie. Mogłoby więc dojść do sytuacji, w której rosnący obszar metropolitalny stale wychodziłby poza granice obszaru objętego planem. Zamiast, zgodnie ze sztuką planowania przestrzennego, antycypować w planach procesy rozwojowe, wkraczanoby z planem na tereny, na których procesy te byłyby już silnie zaawansowane, a na interwencję planistyczną byłoby za późno. Podejście wskaźnikowe prowadzi więc do odwrócenia kolejności postępowania planistycznego. Sekwencję: *planowanie* → *rozwój* → *monitorowanie* odwraca na: *rozwój* → *monitorowanie* → *planowanie*. Przy delimitacji konieczne jest ponadto uwzględnienie specyficznych cech każdego obszaru metropolitalnego, co jest niemożliwe przy stosowaniu wskaźników ujednoliconych w skali kraju.

Zasada delimitacji obszarów metropolitalnych, które mają być objęte planami zagospodarowania przestrzennego, według kryterium „problemowego" jest jednym z elementów wspólnego stanowiska pracowni i biur urbanistycznych, które rozpoczęły lub zamierzają rozpocząć prace nad tymi planami. Stanowisko to podjęto na spotkaniu, które odbyło się w maju 2005 r. z inicjatywy Wojewódzkiej Pracowni Urbanistycznej w Poznaniu.

Literatura

Broszkiewicz R., Korenik S., Szołek K., 2001, *Strategia integracji przestrzennej i gospodarczej aglomeracji wrocławskiej – projekt*, Wrocław.

Ossowicz T., 2004, *Między wzorem stuttgartckim a londyńskim*. Referat wygłoszony na posiedzeniu Komisji ds. Infrastruktury, Rozwoju Przestrzennego, Polityki Regionalnej oraz Środowiska Unii Metropolii Polskich w Poznaniu, maszynopis.

Pancer-Cybulska E., 1999, *Powiązania Wrocławia z najbliższym otoczeniem w zakresie infrastruktury społecznej. Wrocław 2000 Plus*. Studia nad strategią miasta, z. 3(30), 1999, Urząd Miejski Wrocławia, Biuro Rozwoju Wrocławia.

Trafas K., 2004, *Badania delimitacji obszarów osadniczych*. Referat wygłoszony na seminarium *Problemy metodologiczne zagospodarowania przestrzennego obszarów metropolitalnych* w Krakowie, maszynopis.